muze

Loren Snel

2023 Prometheus Amsterdam

Voor Dora

What have I dared embark upon by entering your life?
Dora Maar in een telegram aan Pablo Picasso

Ich bin schlechterdings seit langem des festen Glaubens,
dass die Moral für Künstler durch die Ästhetik ersetzt wird.
Hermann Hesse

Proloog

Hoog in je borst stokt je adem. Hij komt een stap dichterbij. Adem uit, denk je. Toe dan. Hij schiet je vanaf rechtsvoor, is nog geen twee meter van je verwijderd. Klik. Nog één? Klik, ja. Zijn aanhoudende blik door de lens, je voelt het in je nek, het prikt daar, vlak onder je oorlel. Klik.

Dit is niet hoe je dacht dat het zou zijn. Jij, hier, met je plakkerige benen langs jezelf weggevouwen op zijn linoleumvloer. Als een krul, als een brandende, maar zichzelf verbloemende vraag. En hij daar, in je ooghoek met een camera. Een goede zelfs, een spiegelreflex van Canon.

Zijn T-shirt vandaag is wit en frisgewassen, je ruikt hem vanaf hier. Als je ook zou durven kijken, zou je de donkerblonde haartjes kunnen bestuderen die over zijn onderarmen naar zijn ranke vingers lopen en hier en daar vegen bruin, rood, roze, nog feller roze dragen. Zijn handen zelf zijn – dit weet je al – zacht en doorgaans vrij van verf. De lens verhult zijn lange gezicht. Je moet in die lens durven kijken. Doe dan, spoor je jezelf aan. Maar je doet het niet, durft het niet. Je blijft in het luchtledige kijken.

Dominik laat de camera zakken en voor even kun je je ademhaling hervatten. Nu naar hem kijken? Nee. Hij kijkt nu niet naar jou, het zou onbeleefd zijn. Hij is vast door de geschoten beelden aan het scrollen, aan het nagaan wat je waard bent, en hij zal als het goed is zien dat je tot nu toe alles verpest hebt met je afwezige blik.

Is het drie minuten of drie uur geleden, dat je vingertop nog tegen zijn chromen bel zat te twijfelen? Dat je op de hete stoep voor zijn naambordje draalde. Enkel boven in de iepen ruiste de wind. Een belofte, die van jou, had je op deze snikhete dag naar Kreuzberg doen afreizen. Na een week twijfelen had je toegezegd: hij zou je mogen bekijken, gebruiken, je zou je aan hem vertonen zoals hij dat wilde, zoals hij dat nodig had. Ja, had je gezegd, ik doe het. En daar stond je, op het punt jezelf bloot te geven aan een kunstenaar; een die zou optekenen wat hij wilde, en niet wat jij hoopte dat hij zag. Machteloos.

Hij zou je waarschijnlijk op staan wachten met potlood en papier, een reusachtig schetsblok rustend op zijn dijbeen, en een uitnodigend gebaar maken richting een antiek meubel. Het bekraste bruine leder zou koud zijn tegen de huid die je voor hem beschikbaar stelde.

Maar nadat je geslikt had, en op Dominiks bel had gedrukt en deze meteen meegaf – als een verrader – en je zijn witte studio was binnengekomen, had je hem met lege handen aangetroffen. Wel bungelde er die camera om zijn nek.

'Ik gebruik wel vaker plaatjes als inspiratie,' zei hij, 'voor portretten en zo,' en hij wees naar een rommelig prikbord aan de muur. 'Dus ik dacht: laat ik de foto dit keer zelf maken.' Het klonk logisch, foto's als medium, flodder van het tussenstadium. Toch deed het pijn, en in stilte legde je je tasje, waar zo goed als niks in zat, aan het einde van een rij canvassen; alle met hun vooraanzicht naar de muur. Je ging voor hem zitten.

Dominik heft zijn camera op en zet nog een stap dichterbij. Zijn toenadering doet je hart opnieuw bonken zoals eerder voor zijn deur en takelt je blik omhoog, dwingt je kin de lucht in, nog verder. Als je hem nu aan zou durven kijken keek je recht tegen hem op.

Het verbaast je, dit ongemak. Hoe vaak sta jij wel niet aan

de andere kant? Heb jij de vastleggende macht in handen? Een macht groter dan die van het potlood en papier die hij vandaag – is het uit gemakzucht? – niet inzet. De trage, subjectieve totstandkoming van een schets maakt deze vergevingsgezinder dan een vers negatief. De lens, warm als een straalkachel, nu niet in jouw handen en veilig op de buitenwereld, maar op jou gericht. Een rokend kanon; net afgegaan of alweer klaar om te schieten. Je gloeit. In het hier en nu kunnen die lijnen om je mond, dat verschijnende en verdwijnende kuiltje in je wang of die onbedoeld bezorgde kronkel boven je wenkbrauw vereeuwigd worden. Precies zoals hij je nu ziet. Vierentwintig. Klik.

Weer laat Dominik het toestel zakken. Hij fronst. Je hoort twee zachte piepjes. Hij is aan het scherpstellen, maar op het niets, op de vloer voor je. Hij neemt een stap naar achteren, opzij en weer naar voren – zijn herhaalde dans in een vierkant –, en schiet je, misschien wel voor een zesde keer in dezelfde pose en vanaf dezelfde hoogte.

Waarom geeft hij je geen aanwijzingen? Is het expres? Wil hij soms het ongemak van zijn model vastleggen?

'Nik?' zeg je.

Hij scrolt fronsend door de geschoten foto's. Om met zijn model camera te werken moet je verstand hebben van diafragma, sluitertijd, wat een hoge of lage ISO-waarde doet. Je moet je bewust zijn van hoe ver iemand van je af staat om diegene zo scherp mogelijk te kunnen vastleggen. Scherptediepte. Bepalen waar je op zal focussen en wat je naar de achtergrond laat verdwijnen. Grote kans dat Dominik daar niets over geleerd heeft op de academie.

Hij is geëxposeerd kunstschilder. Jij fotografeert.

'Ja, komt-ie weer,' zegt Dominik en hij neemt weer een stap opzij. Zijn voetval is zwaar. Hij draagt donkerbruine Clarks. En dat in deze hitte. Je hebt je niet eens hoeven uitkleden, maar de afgesloten suède schoenen doen je je ordinair naakt voelen. Je

tenen, je benen. De huid boven je borst, je sleutelbenen, van alles geef je weg. Je draagt een hemdje, een rokje, maar wie houd je voor de gek? Je bent zo naakt als maar kan. Sloerie.

Dit is wat je vanmorgen aantrok voor de manshoge spiegel in de hal. Daar geef je die weke benen waarmee je uit bed bent gegleden de schuld van. Slet. Maar ook de zomer heeft schuld. Augustus weet in Berlijn werkelijk van geen ophouden. De maand brandt op de stadsmuren, beklad met tatoeages aan graffiti. Wanneer je er te dicht langs loopt voel je het blaken. Zelfs in de smalste straten van Kreuzberg, waar de schaduw van lover zich ontfermt over de stoepen, word je niet ontzien. En men ziet het aan je af. Een groep mannen floot naar je op de Kottbusser Damm.

Geniet er maar gewoon van. De stem van je moeder. Ze woont in Amsterdam, maar je draagt haar in je achterhoofd. Het joelen van de mannen achter je rug op de stoep. *Voor je het weet ben je alweer oud en vol rimpels en kijkt niemand meer naar je.* Hoer, dacht je. Stoephoer. Je liep de hoek om en het zicht uit.

Deze stad is aircovreemd, en het angstzweet parelt nog aan de binnenkant van je dijbenen. Je wil verzitten, je wil weg uit deze bezwete positie, wil stoppen met bedelen, met klein zijn.

Je probeert het nog eens. 'Dominik?'

'Mmm, even wachten hoor.' Weer de camera voor zijn gezicht, zijn eigen schoonheid aan het zicht onttrekkend. Je weet niet hoe hij kijkt nu je hem opnieuw hebt durven storen.

'Je zit er mooi bij hoor, maar de foto's die ik net nam waren allemaal te licht.' Opluchting. Hij klinkt niet geïrriteerd. 'Alsof,' gaat hij verder, 'ik weet het niet. Ik moet even,' hij valt weer stil. Waarschijnlijk bedoelt hij overbelicht.

Je steekt je hand uit naar de Canon. Het is van een geavanceerdere generatie dan het toestel dat jij bezit. Nee, wacht, bezat. Jouw oude Canon is onlangs gestolen. Maar dit model moet hetzelfde te bedienen zijn.

‘Wil je dat ik even kijk?’

‘Ik snap hoe een camera werkt.’ Dit keer heb je hem wel geïrriteerd. Je laat je hand vallen.

De onlangs gestolen camera kreeg je ooit van Henri – de man die zich nog af en toe je vader noemt. Vroeger, toen je dertien was, probeerde hij je nog wel eens zoet te houden en om te kopen. Hij betaalde zelfs voor een chique internationale school in Düsseldorf, waar je noch je moedertaal noch goed Duits, maar wel deftig Engels leerde beheersen. Tegenwoordig ben jij het die je vader probeert te behagen, met wisselend succes. Je hebt hem nodig.

Al na je eerste jaar middelbare school in Duitsland scheidde Henri van je moeder, en daarmee ook van jou. Hij zou je met de kerst weer zien, en als zijn werk het toeliet ook met Pasen, misschien. Voor hij de stad verliet, de Duitse stad waar jullie voor zijn carrière naartoe waren verhuisd, stak hij een kartonnen doos naar je uit: ‘Voilà, voor herinneringen. Fotograferen. Daar had jij toch iets mee?’

De doos moest ooit eerder voor iemand zijn ingepakt, met iets van gekleurd papier vol patronen of glitter. Op het karton zag je tweedegraads littekens van waar het plakband al eens was weggescheurd. Zijn nieuwe vriendin in Zuid-Frankrijk, of haar dochter, had kennelijk niks met fotograferen.

Henri moest de almaar geler uitslaande foto boven je bed hebben zien hangen; het was de foto van het motje. Je had de foto in de dichtstbijzijnde supermarkt laten afdrukken en met de mooiste punaise uit je moeders keukenla opgehangen. Je eerste. Je begin. Een kiekje geschoten met een wegwerpcamera tijdens je laatste schoolkamp in Nederland voor jullie verhuisden. Op het rozige landschap van de knie van een klasgenootje was een nachtvlinder geland en daar stil blijven zitten met zijn bruine vleugels wijd, alsof hij voor niets en niemand, zelfs dag-

licht, niet bang was, en bovenal bewonderd wilde worden.

Klik. Dominik staat nu links voor je in zijn eigen daglicht te schieten. Hij heeft nog steeds geen aanwijzingen gegeven.

'Dominik? Nik?'

'Mooi zo, hoor. Denk ik. Bijna klaar.'

'Denk je niet dat je, ik bedoel, je moet het maar zeggen als ik andere poses,' zeg je. 'Hoe en waar, eh, wil je me? Wat moet je nog meer van me zien?'

Zijn andere blauwgroene oog komt achter het toestel vandaan.

'O, nog zoveel meer, Nora,' hij knipoogt. Als hij nu schiet kan hij je roze gêne vereeuwigen. Hij wendt zijn blik af, je de kans gevend weer op adem te komen. Je houdt dit niet veel langer vol, je wil opstaan, jezelf uit de bocht bevrijden waar je je in hebt gewrongen.

Het nachtmotje boven je bed bleef niet lang eenzaam. Algauw nadat Henri jou en je moeder had achtergelaten begon je met schieten. Je schoot je moeder, de krant lezend onder de schemerlamp van de keukentafel. 'Mama aan de keukentafel II', een lege stoel naast haar, haar hand de krant aaiend. De streep van licht van de deuropening van haar moeders slaapkamer.

Daarna foto's van meisjes op een betonnen schoolplein. De meisjes dichtbij en van opzij, lachende beugelbekkies. En veel bomen, vaak hun uitgedoste takken van onderen. Clichébeelden, maar ze getuigden wel van een toenemend begrip van compositie en kadrering.

'Misschien,' zeg je hardop. Je ogen speuren de studioruimte af, 'misschien nog iets van dit?' Voor Dominiks ezel staat een kruk, het zitvlak bont van verfresten. Je krabbelt op – je bewust van al je posities en hoeken – en loopt binnen zijn bewapende blikveld op de kruk af.

'Het hoeven geen perfecte plaatjes te worden, hoor,' zegt hij.

‘Het zijn maar foto’s. Mijn fantasie en olieverf doen straks het grootste deel van het werk.’

Je grimast terwijl je de onverwacht zware kruk naar het raam sleept. Dan grijp je een handvol vuile witte lakens uit een hoek. Je zet de kruk nog iets dichter bij de hoge ramen en gooit de lakens over het zitvlak. Zo. Zacht, gefragmenteerd licht. Je plopt jezelf op de kruk. Focus. Focussen nu, want het licht buiten is al aan het veranderen, zie je, de zon al aan het wegzakken achter de hoge studioramen. Je wringt je benen en heupen in een nieuwe bocht en hoopt dat het ergens op mag lijken.

‘Dit iets?’ vraag je.

‘Ja,’ zegt hij verbaasd, ‘ja, wauw,’ en hij heft de camera weer voor zijn gezicht. ‘Hoe het licht nu valt, dat is echt perfect. Ha, gevonden.’

Dominik zakt, precies zoals je het bedoeld hebt, door zijn knieën tot op zijn hurken. Nu kijk je op hem neer. De verheven positie doet je sidderen, en je vraagt je af of hij dat waarneemt. Misschien wil je wel dat hij het ziet, het weet. Vanaf je sokkel lijken zijn schouders nog breder en je zou je handen willen durven uitstrekken, je duimen in de kuiltjes boven zijn sleutelbenen duwen, daar waar je weet dat ze zitten onder zijn T-shirt. Je durft, besef je, eindelijk naar hem te kijken, maar kijkt nog steeds niet in de lens. Ook al deze foto’s, weet jij, mislukken. Zonder dat hij dat door lijkt te hebben verpest jij al zijn plaatjes met je adoratie.

Maar vraag het me dan, denk je. Vraag het me dan. Toe, Nik. Toe. Hij klikt. Dirigeer me. Vorm me. Klik. Ik wil het niet zelf doen. Dwing me dan toch, zeg het me. Klik. Draag me iets op. Klik. Je snapt toch dat dat nodig is, dat ik geen keus moet hebben, dat het zo hoort, dat ik dit niet zelf kan. Klik.

Je varieert een aantal keer op je nieuwe pose. Dominik schiet en schiet en schiet. Dan roert er iets. Iets in jou dirigeert je rechterbovenarm voor je mond. Vervolgens laat je langzaam je

rechterhand op je kruin vallen. Je omlijst je gezicht met je arm. Dit, voel je, met je haren in het zonlicht brandend aan je hand, is goed. Dit is de bedoeling.

'Ja,' zegt hij. Klik. 'Dit is echt tof.' Klik. Klik. Klik. Goed zo. Je bent er bijna, Nik. Je hebt het bijna. Je verzit iets, positioneert jezelf binnen het frame dat hij zonder zijn medeweten te pakken heeft.

'Wacht eens,' zegt hij dan, 'kijk eens?'

'Naar?'

'Nou, hier. Ik zie nu dat je naar mij kijkt, maar niet in de camera.'

'O, wat suf.'

'Niet erg, hoor. Ik zie het gelukkig op tijd. Maar zou je nu, hier, in de lens willen kijken?'

Je knippert, in je ooghoek een iriserende diepte. De groenpaarse glans van de lens. Ze weerspiegelt je alsof ze dingen kan beloven, alsof zij jou en je aanblik recht kan doen, je voor vol aan zal kunnen nemen.

Ingehouden adem verlaat je traag en sissend. Pas wanneer je helemaal bent leeggelopen wenk je langzaam je ogen de lens in.

'Zo?'

'Ja.'

Hij schiet.

Portret van Nora (2018)

1

'Was je maar dood,' zei Nora hardop, 'was je maar hartstikke dood.'

Ze lag opgekruld op haar zij in lauw badwater te luisteren naar een stem die uit haar telefoon schalde. Het ding lag daar op een porseleinen zeeschelp.

'Ja, was je dat maar, eikel.'

Ze richtte zich op en drukte op het luidsprekericoontje. Hij had ongestoord de smalle, hoge badkamer van haar huurappartement vol getierd, maar nu zou hij haar ook weer kunnen horen.

'Hoe je zoiets in je hoofd haalt, ik begrijp er niks van,' riep hij, 'helemaal niks. Heb ik echt zo'n onverantwoordelijke gans grootgebracht?'

De gans, die hij nauwelijks groot had gebracht, deed al een kwarteeuw en zonder al te veel succes een appèl op enige ouderliefde van de man aan de andere kant van de lijn. Ze wist dat ze hem nu uit moest laten razen, haar blik voorlopig beter kon overleveren aan het luchtledige, daar waar pluisjes en vlekken een kalme ondertoon vormden. Zo deed ze de beste inspiratie op.

'Je studie nog niet eens afgerond en je bent al naar de meest kansloze stad van Europa vertrokken?' Zijn Franse intonatie deed het als een vraag klinken, maar Nora wist beter. Ze moest niet de vergissing maken te antwoorden.

'Je was zeker vergeten dat ik, en niet je moeder, je creditcard-

gegevens in kan zien. Een enkeltje Amsterdam-Berlijn, tweehonderd euro uitgeven vóór het einde van het wintersemester. Dacht je nou echt dat dat me zou ontgaan?'

Het viel haar op hoe de her en der als met aders doorlopen tegeltjes van de hoge badkamer niet wit, maar lichtgeel waren, een beetje als oudemannentanden. Zoals die van Henri met zijn Franse rokershobby. Nee, zoals die van haar professor mediafilosofie. Bij hem had ze vandaag haar laatste essay ingeleverd en zo haar master afgerond. Dit was haar overwinnaarsbad. Met ingang van dit jaar, had ze besloten, hoefde ze nooit meer interesse in iets anders te veinzen dan fotografie. De professor met de tanden had deze zo vaak bloot gelachen in haar bijzijn, zoals tijdens gesprekjes met haar na afloop van college, dat ze hun tint op haar netvlies had staan. Een visueel aangelegd persoon als zij, moet hij hebben gedacht, moet eenieders lach kunnen waarderen. En ergens had hij natuurlijk gelijk. Ze was dan ook niet naar Berlijn gekomen om enkel en alleen doorsneeschoonheid vast te leggen.

Waarom ze wel naar Berlijn gekomen was, ging niet alleen Henri boven de pet. Haar moeder noch haar studievriendinnen hadden haar verhuizing zien aankomen en weinigen van hen hadden het begrepen. Precies daarom voelde het zo juist. Deze omwenteling, deze verhuizing, was haar eerste eigen keuze. Alleen zij begreep, al was het maar half, waarom ze zich in deze stad was komen verstoppen. En toen ze eenmaal zelfstandig deze eenzame beslissing genomen had, was ze op een coconnetje gestuit. Het hing ergens aan een laag takje van haar binnenwereld. Sindsdien lag ze te wachten tot haar potentie open zou breken, haar weke lichaampje tevoorschijn zou komen.

Misschien dat ze het coconnetje had overgehouden aan de uitwisselingsstudent uit Tübingen in haar lessen Documentary Filmmaking, een minor die ze, zonder medeweten van haar